

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія Бакалавр

Тема: Психологічні особливості міжособистісних стосунків у молодшому шкільному віці

Виконав: студент 4 курсу, групи П-4
Спеціальності 053 «Психологія»

Романов М.А.

Керівник Марценюк М.О.

Рецензент Угрин О.Г.

Мукачево – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	
1.1 Проблема міжособистісних стосунків в працях відомих психологів.....	6
1.2 Характеристика дітей молодшого шкільного віку.....	11
1.3 Психологічні особливості розвитку міжособистісних відносин дітей молодшого шкільного віку в шкільних колективах	18
1.4 Особливості спілкування молодших школярі.....	25
РОЗДІЛ II ПРОЦЕДУРА І РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
2.1 Організація та методика дослідження.....	36
2.2 Аналіз та інтерпретація отриманих результатів.....	39
2.3 Рекомендації вчителям, батькам, учням для удосконалення міжособистісних стосунків у молодшому шкільному віці.....	48
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Досвід міжособистісних стосунків з іншими людьми, дорослими або ровесниками, є фундаментом для розвитку особистості дитини, становленням її самопізнання. Останнім часом особливо привертає увагу психологів і педагогів проблеми взаємовідносин дітей. Вивчення питання міжособистісних відносин має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Дослідження цієї проблеми багато в чому пов'язане з більш глибоким психолого – педагогічним вивченням дитини, проникненням в область контактів дітей з дорослими та ровесниками.

Дитина – це особистість, яка також вступає в систему міжособистісних взаємин. Із вступом дитини в школу починається активне придбання навичок спілкування. І від побудови взаємин з однолітками, від положення дитини або від її статусу в групі залежить становлення її особистості в системі особистих взаємин.

Проблема міжособистісних стосунків дітей з ровесниками достатньо детально вивчалась (І.В.Дубровіна, М.І.Лісіна, В.С.Мухіна, Я.Л.Коломинський, Е.О.Смірнова, Т. Д. Щербан та ін.) [7; 18; 21; 15; 27; 37; 38]. В ході багаточисленних досліджень в цій області накопичено велика кількість даних, що застосовуються до дітей дошкільного та підліткового віку.

Молодший шкільний вік найменш вивчений з цієї точки зору і залишається відкритим питанням у розвитку міжособистісних відносин. Оскільки ведучою в цьому віці традиційно вважається навчальна діяльність, то дослідження, що стосуються даного вікового періоду, були направлені переважно на вивчення психологічних особливостей, пов'язаних з нею: пізнавальних особливостей дитини, компонентів навчальної діяльності, тощо. Спілкування та відносини з ровесниками досліджувались в основному в рамках навчальної діяльності, як ефективний засіб її організації.

Важливою умовою формування в молодшого школяра позитивного ставлення до навчання в школі є можливість відчувати себе на початку шкільного життя рівним серед рівних у колі своїх одноліток. Дружні або ворожі стосунки з однокласниками суттєво впливають на розвиток особистості молодшого школяра, від цього залежатиме, чи буде дитина почувати себе спокійно, невимушено і затишно протягом одинадцяти років навчання.

На думку А.Б.Добрович, в умовах сучасної школи не завжди створені психологічні умови, які б забезпечували повноцінне спілкування учнів з дорослими і однолітками на усіх етапах шкільного дитинства. Звідси у деяких учнів молодшого шкільного віку формується негативне ставлення до школи, до навчання, неадекватне ставлення до себе і оточуючих. Ефективне навчання і розвиток особистості в таких умовах утруднюється.

Окрім того спілкуючись на уроці, молодші школярі вступають в досить складні міжособистісні стосунки між собою, і психологічні особливості цих стосунків залишаються не вивченими. Ця проблема набуває особливу актуальність в зв'язку з особистісно – орієнтованою направленістю педагогічного процесу в сучасній школі, що передбачає більш уважні відносини до психологічного благополуччя дітей.

Міжособистісні взаємини відіграють важливу роль у формуванні новоутворень особистості молодшого школяра і є умовою, яка або сприяє, або перешкоджає формуванню пізнавальних процесів, емоційної і вольової сфери учнів. Розвиток взаємин молодших школярів полягає у зростанні їх інтенсивності та глибини, стійкості та вибірковості. Крім того, дані по цьому питанню зроблять більш повною психологічну характеристику молодшого шкільного віку.

В зв'язку з цим було окреслено тему роботи *«Психологічні особливості міжособистісних стосунків у молодшому шкільному віці»*.

Об'єкт дослідження – спілкування і міжособистісні стосунки школярів.

Предмет дослідження – психологічні особливості міжособистісних стосунків у молодшому шкільному віці.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні особливостей розвитку міжособистісних стосунків у колективах дітей молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми міжособистісних стосунків та особливостей спілкування молодших школярів у науковій літературі;
2. Підібрати діагностичний інструментарій та здійснити емпіричне дослідження міжособистісних відносин в колективі дітей молодшого шкільного віку;
3. Надати рекомендації вчителям, батькам, дітям по розвитку міжособистісних взаємин в молодшому шкільному віці.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення, порівняння і систематизація науково-теоретичних та методичних джерел; організаційні методи: спостереження та стандартизовані методики:

- опитувальник «Мій клас» (автор - Боврозер у модифікації Ю.Гільбуха);
- опитувальник «Вчитель - учень» (автори - Ю. Ханін і А. Стамбулов);
- «опитувальник міжособистісних стосунків» (автор - В. Шутц).

Одержані дані підлягали обробці прийомами математичної статистики: кореляційний аналіз, непараметричний критерій Манна-Уїтні (U). Для обробки даних було використано програмне забезпечення SPSS 15.0 for Windows та Microsoft Excel.

База дослідження. Дослідницька робота виконувалася на базі Мукачівської загальноосвітньої школи 1- 3 ступенів № 11. Загальна вибірка нашого дослідження становить – 43 учнів, з них 20 учнів 4-А класу та 23 учнів 4-Б класу.

Практичне значення одержаних результатів роботи полягає у тому, що отримані результати відкривають можливість для покращення відносин

школярів, враховуючи особливості кожного з них, зменшення рівня конфліктності, та забезпечення конструктивного розвитку проблемних ситуацій.

ВИСНОВКИ

В результаті теоретичного аналізу проблеми міжособистісних стосунків виявлено, що дана проблема достатньо вивчалася І.В.Дубровіною, М.І.Лісіною, В.С.Мухіною, Я.Л.Коломинським, А.М.Прихожан, В.Абраменкова та ін. Саме міжособистісні відносини формують статус, роль, позицію школяра що в подальшому впливає на загальний розвиток молодшого школяра.

Молодшими школярами вважають дітей віком від 6-7 до 10-11 років, які навчаються у 1-4 класах сучасної школи. Головною особистісною характеристикою молодшого школяра є прийняття і усвідомлення своєї внутрішньої позиції, що дає підстави вважати цей вік зрілим дитинством.

Розвиток взаємовідносин починається з вступом дитини до школи. Тут вперше у дитини з'являється обов'язкова суспільно значима діяльність – навчальна, в зв'язку з яким між дітьми виникає система ділових відносин.

І особистісні, і ділові взаємовідносини зароджуються одночасно в перші дні перебування дитини в школі, але розвиваються вони неоднаково. Ділові відносини постійно обмірковано будуються педагогом. Особистісні ж відносини виникають на базі особистих симпатій дітей і не мають ніякого офіційного оформлення, їх структура складається стихійно. Психологічні особливості міжособистісних відносин однолітків молодшого шкільного віку залежить від багатьох факторів, таких як: успішність у навчанні, взаємна симпатія, спільність інтересів, зовнішні життєві ознаки, статеві ознаки, якості особистості.

Міжособистісні відносини молодших школярів формуються і проявляються у процесі спілкування, яке виконує функцію соціальної регуляції поведінки. Тому при вивченні сутності цих стосунків необхідно враховувати положення щодо їх взаємозв'язку зі спілкуванням.

Проведення дослідження здійснювалося на основі трьох діагностичних методик: опитувальник «Мій клас», опитувальник «Вчитель - учень» та «опитувальник міжособистісних відносин В. Щутца».

Так, в результаті психодіагностичного дослідження, метою якого було вивчення та опис особливостей міжособистісних стосунків дітей молодшого шкільного віку, було виявлено, що для досліджуваної групи характерні тісні відносини, які опираються на рівень спілкування учнів, та їх статус у групі, зумовлюють наявність взаємних мікрогруп в колективі. Суб'єктивне сприймання дитиною свого статусу впливає на її самооцінку, емоційний стан і навіть на успішність навчання. Отримані результати дозволили судити про те, що досліджуванні учні створюють досить сприятливу атмосферу в класі, що дозволяє школярам задовольняти свої потреби у взаємодії і бути благополучним. Однак наявність поділу учнів на «зірок і відкиданих» супроводжує розбіжність поглядів та суперечки учнів, і як наслідок створює бар'єри для взаємовідносин і утворення конфліктів, які виступають проблемою міжособистісних стосунків школярів.

Щодо виявлення особливостей взаємовідносин учнів із авторитетним дорослим – вчителем – то особливістю їх стосунків виступає симпатія учня до вчителя, як до особистості, навіть можливо сприйняття його як особистого ідеалу, радника при вирішенні проблемних ситуацій – і від цього залежатиме ефективність їх взаємодії. Доповненням до цього є якість встановлених реальних взаємовідносин вчителя і учня - відсутність бар'єрів у спілкуванні, відсутність конфліктів, схожість думок та ідей, сприйняття вчителя як дорослого товариша. Вивчення міжособистісних стосунків школярів а, саме потреб: включення, контролю, та афекту, отримані результати дозволяють судити про те, що для досліджуваної групи фундаментом міжособистісних стосунків є симпатія, взаємні інтереси, емоційність, власна успішність учнів – які визначають характер і якість відносин. Подальший розвиток цих стосунків залежить від якостей особистості, та зовнішніх життєвих ознак - саме такі особливості забезпечать ефективність і довготривалість відносин учнів.

В ході кореляційного аналізу було виявлено існування прямих взаємозалежностей між емоційною близькістю і якістю встановлених стосунків, між потребою включення школярів у спілкування і реальністю

створення теплих і близьких почуттів. Це дало можливість судити про те, що на створення і ефективність відносин впливають особливості міжособистісних стосунків. Непараметричний порівняльний аналіз за критерієм Манна-Уїтні показав, що значимих відмінностей між хлопцями та дівчатами не виявлено, окрім критерію задоволеність шкільним життям. Це в свою чергу вказує на те, що хлопці більш задоволені ніж дівчата, що є наслідком наявності конструктивної взаємодії.

Для удосконалення міжособистісних стосунків молодших школярів та зниження рівня їх конфліктності були надані рекомендації вчителям, батькам, самим учням, що значною мірою може підвищити рівень комунікації школярів. Перспективою подальших досліджень є побудова тренінгової програми з вдосконалення та розвитку комунікативних вмінь та навичок, з метою уникнення бар'єрів та можливих труднощів при становленні міжособистісних відносин.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>